

Jan Wojtczak

Parafia pw. Najświętszego Zbawiciela, Ustka – wikariusz | Szkoła Podstawowa nr 3 i Zespół Placówek Oświatowych, Ustka – katecheta

ORCID: 0000-0001-9133-7474, e-mail: jwojtczak.rcc@gmail.com

II SYNOD DIECEZJI KOSZALIŃSKO-KOŁOBRZESKIEJ W HISTORYCZNO-TEOLOGICZNEJ PERSPEKTYWIE SYNODALNOŚCI KOŚCIOŁA

Streszczenie

Synodalność Kościoła od samego początku ukazuje wspólnotę wiary jako jeden lud pielgrzymujący, w którym każdy ma swoje miejsce i dzieli odpowiedzialność za Kościół. Współcześnie praktyka Kościoła kładzie duży akcent na zaangażowanie wiernych świeckich w troskę o Kościół i przez prawodawstwo umożliwia im również udział we władzy kościelnej. Wyrazem wspólnej odpowiedzialności i przejawem synodalności na szczeblu partykularnym był II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej.

Słowa kluczowe: synodalność, synod, kolegalność, prawo kanoniczne, II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej

Abstract

THE SECOND SYNOD OF THE DIOCESE OF KOSZALIN-KOLOBRZEG (KOŁOBRZEG) IN THE HISTORICAL AND THEOLOGICAL PERSPECTIVE OF THE SYNODALITY OF THE CHURCH

From the very beginning, the synodality of the Church shows the community of faith as one pilgrim people, in which every person has their place and also a responsibility for the Church. In modern times, the practice of the Church places great emphasis on the involvement of the lay faithful in the care of the Church and, through legislation, also enables them to participate

in Church authority. The Second Synod of the Koszalin-Kołobrzeg (Kołobrzeg) Diocese was an expression of shared responsibility and a manifestation of synodality at the particular level.

Keywords: synodality, synod, collegiality, canon law, the Second Synod of the Koszalin-Kołobrzeg (Kołobrzeg) Diocese

Wstęp

Od samego początku istnienia Kościoła towarzyszy mu zjawisko zdecentralizowanej odpowiedzialności i zbiorowej refleksji nad jego rzeczywistością i funkcjonowaniem. Obok sfery zarządzania tworzącą się administracją kościelną dotykała w nie mniejszym stopniu rozeznawanie woli Bożej wobec konkretnych trudności dotyczących artykułów wiary czy dyscypliny¹. W XX wieku Kościół zechciał powrócić do źródeł, aby na nowo podjąć refleksję o sobie samym. Wydarzeniem temu towarzyszącym był Sobór Watykański II, który stał się głównym motorem przemian we wszystkich sferach Kościoła i którego teologia, syntetycznie zawarta w eklezjologii rozumianej jako *communio*, eklezjologii eucharystycznej², odnowiła wizję Kościoła jako pielgrzymującej wspólnoty wiary. Według obecnie sprawującego urząd następcy św. Piotra, papieża Franciszka drogą, której Bóg oczekuje od Kościoła współczesnego, mającego się odnaleźć w trzecim tysiącleciu, jest droga synodalności³. Tę programową propozycję Franciszek przedstawił z okazji upamiętnienia pięćdziesiątej rocznicy ustanowienia Synodu Biskupów przez św. Pawła VI⁴. Synodalność Kościoła jest jednym z głównych tematów poruszanych we współczesnym dyskursie teologicznym. Warto zatem spojrzeć na to, jak Kościół rozumie samą ideę synodalności, co zawiera się w słowie „synod” i na czym miałyby polegać rola poszczególnych wiernych, w tym świeckich, w realizacji zaproszenia do pójścia synodalną drogą. Swoją obecność na tej drodze w ostatnim czasie zmanifestował Kościół koszalińsko-kołobrzegi przez wydarzenie II synodu diecezjalnego. Był on okazją do odzwierciedlenia synodalnego doświadczenia eklezjalnego w życiu konkretnej wspólnoty w bardzo konkretnym czasie, na co wskaże prześledzenie tła zwołania synodu oraz jego przebiegu.

1 Zbigniew Chromy, „Synodalność w świetle eklezjologii Josepha Ratzingera”, w: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009), 145.

2 Joseph Ratzinger, „Eklezjologia Konstytucji «Lumen gentium»”, w: Joseph Ratzinger, *Pielgrzymująca wspólnota wiary* (Kraków: Wydawnictwo M, 2005), 116.

3 Franciszek, „«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła. 7 X 2015 – Przemówienie papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów”, *L'Osservatore Romano* 11 (2015): 4.

4 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła* (Kraków: Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, 2021), nr 1.

1. Synodalność w Biblii i Tradycji Kościoła

Słowo „synod” to starożytne słowo w Tradycji Kościoła przywołujące najgłębsze treści Bożego objawienia. W swojej etymologii odnosi się ono do kroczenia razem po drodze⁵. Będąc zakorzenionym w Piśmie Świętym, w kontekście Wspólnoty Ludu Bożego, oznacza wspólną drogę ku zbawieniu⁶. W grece słowo to określa uczniów Jezusa i jest synonimem Kościoła tworzącego wspólnotę *communio*⁷. Przetłumaczone przez starożytność chrześcijańską na łacińskie *synodus* lub *concilium* (sobór) określało zgromadzenia kościelne na różnych szczeblach: diecezjalnym, regionalnym, patriarchalnym i powszechnym. Były to okazje do rozeznawania kwestii doktrynalnych, duszpasterskich, liturgicznych czy kanonicznych przez wsłuchanie się w głos słowa Bożego i Ducha Świętego. Akcent rzymskiej administracji oddany przez łacińskie *concilium* (sobór) od początku nie jest tożsamy z *synodus*, niemniej zbieżny i uzupełniający. Odnosi się do świeckich zgromadzeń zwoływanych przez uprawnioną władzę, jednak w swojej proveniencji przywołuje hebrajskie określenie zgromadzenia zwołanego przez Boga, konstytuujące naród wybrany Starego Przymierza – קהל (*qahal*; gr. ἐκκλησία-*ekklesia*)⁸. Oba terminy były stosowane w języku kościelnym zamiennie, a dopiero czasy współczesne zdecydowanie rozróżniły „synod” od „soboru”, wprowadzając w 1983 roku do *Kodeksu Prawa Kanonicznego* dla Kościoła łacińskiego podział na Synod Biskupów⁹, synod plenarny¹⁰, prowincjalny¹¹, partykularny¹² lub diecezjalny¹³ oraz sobór powszechny¹⁴. Jednak długo przed powstaniem Kościoła już w historiach zawartych na kartach Starego Testamentu można odnaleźć chęć zbawienia człowieka nie w pojedynkę, lecz w konkretnej wspólnocie, a przez to odkrywane są załączki synodalnego, to znaczy wspólnotowego życia Kościoła¹⁵.

Od samego początku stworzenia świata, w tym człowieka, Bóg uczynił go istotą społeczną powołaną do współpracy z Nim¹⁶. Jednak grzech prarodziców zaburzył ład i porządek stworzenia, zrywając relację pierwszych rodziców ze sobą oraz ze Stwórcą. Wolność człowieka została nadużyta i obciążona niedoskonałością, jednak Bóg nie porzu-

5 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 3.

6 Andrzej Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielnego* (Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, 2020), 29.

7 Franciszek, „«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła. 7 X 2015 – Przemówienie papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów”, 5.

8 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 9.

9 *Kodeks Prawa Kanonicznego* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2022), kan. 342 (dalej KPK).

10 KPK, kan. 439.

11 KPK, kan. 440.

12 KPK, kan. 443.

13 KPK, kan. 460.

14 KPK, kan. 337.

15 Sobór Watykański II, „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008), nr 4 (dalej LG).

16 Rdz 1,26–28.

cił człowieka i podjął starania sprowadzenia marnotrawnej ludzkiej natury z powrotem do raju¹⁷. Idea wybrania sięga postaci Abrahama, który ma stać się ojcem ludu zwołanego przez Boga. Przypieczętowanie przymierza z ludem wybranym dokonało się przy pomocy uprzednio powołanego Mojżesza, pod którego wodzą Bóg wyprowadził z niewoli egipskiej i doprowadził wyzwolenców do podnóża Góry Synaj, miejsca wybranego przez Boga¹⁸. Odnotować należy, że odpowiedzialność za losy narodu wybranego nie obciążała tylko Mojżesza, lecz została rozłożona na kolegium 70 starców będących sędziami swoich rodaków i zarządcami powierzonych sobie grup ludzi¹⁹. Z czasem utworzono lokalne trybunały, sądy mniejszej i większej rangi i wykształcił się zróżnicowany stan kapłański, aż po instytucję Sanhedrynu²⁰ i później Synagogi²¹, po zburzeniu świątyni i czasie niewoli babilońskiej.

Całe dziedzictwo historyczne Ludu Bożego przypadło w udziale rodzącemu się Kościołowi, który stał się załącznikiem królestwa Bożego obwieszczonego przez Jezusa z Nazaretu²². Przyszedł On jako zapowiadany Mesjasz, aby na nowo zgromadzić Lud Wybrany i wypełnić boski plan zbawienia człowieka²³. Zebrany przez Chrystusa lud tworzy Kościół jako wspólnotę hierarchiczną i posiadającą swoją strukturę opartą na fundamencie dwunastu apostołów na czele ze św. Piotrem²⁴. W początkach Kościoła apostołowie tworzyli jedno Kolegium, które nieprzerwanie trwa w Kościele w postaci wzajemnej łączności biskupa Rzymu, następcy św. Piotra z następcami apostołów, czyli biskupami²⁵. W dziejach rodzącego się Kościoła wydarzeniem konsolidującym i niebagatelnej wagi była Pięćdziesiątnica. To zesłanie obiecanego przez Jezusa Ducha Świętego, który będąc obecny we wszystkich wierzących, prowadzi ich do dawania świadectwa o dziełach Boga²⁶, a w hierarchicznej posłudze apostołów ukazuje moc i władzę pochodzącą od samego Boga²⁷. Już w czasach apostoelskich Kościół przejawia synodalny sposób myślenia przez wydarzenie Soboru Apostoelskiego w Jerozolimie. W nim wspólnota Kościoła, w decydującym momencie swojego rozwoju, przeżywa swoje powołanie w perspektywie jego misji, oświecona obecnością Zmartwychwstałego Pana. Wydarzenie to stało się swoistym paradygmatem dla synodów celebrowanych przez Kościół²⁸.

17 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 12.

18 Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*, 30.

19 Wj 18,13–27.

20 Roman Zajac, „Sanhedryn”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 17 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2012), kol. 1047–1049.

21 Waldemar Chrostowski, „Synagoga”, w: *Encyklopedia katolicka*, t. 18 (Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2013), kol. 1323.

22 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 15.

23 Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*, 30.

24 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 18.

25 LG, nr 22.

26 Yves Congar, *Wierzę w Ducha Świętego*, t. 1 (Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1995), 86.

27 Andrzej Napiórkowski, *Bosko-ludzka wspólnota. Podstawy katolickiej eklezjologii integralnej* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2010), 99.

28 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 20.

W interpretacji tegoż wydarzenia, z powodu złożoności Łukaszeckiego tekstu – jak zauważył Joseph Ratzinger – należy przyjąć perspektywę retrospekcyjną, która ma za sobą już praktykę soborową, i która na nowo powiąże przeszłość z teraźniejszością, aby ukazać w sposób właściwy apostoelskie podstawy synodalności²⁹. Pod uwagę należy wziąć również opis drugiej relacji zawartej w Liście do Galatów autorstwa św. Pawła³⁰, który rzuca inne światło na Sobór Jerozolimski. Codziennosc misji Kościoła zrodziła konkretne pytanie o konieczność zachowywania Prawa Mojżeszowego, z którym wspólnota antiocheńska zwróciła się do apostołów i starszych Kościoła Jerozolimskiego. W dalszym ciągu wydarzeń Barnaba i Paweł, aby osobiście zarysować problem, przybyli do Jeruzalem i uczestniczyli w otwartej dyspucie. Koncylium zostaje zakończone wystąpieniem Piotra, otwarcie wyznającego wiarę, oraz Jakuba, interpretującego w świetle proroctwa powszechność zbawczej woli Boga. Jak wskazał opis Dziejów Apostolskich, konsultowani byli apostołowie oraz starsi wraz z całym Kościołem³¹, zaś decyzję podjął Jakub, kierujący Kościołem w Jerozolimie, aby została ona dalej przyjęta przez obecne zgromadzenie i Kościół w Antiochii³². Powyższe wydarzenie w koncepcji Dziejów Apostolskich jest swoistą cezurą, przez którą postać św. Piotra i kolegium apostołów ustępuje miejsca dziełu misyjnemu podjętemu przez św. Pawła i jego towarzyszy³³.

Podjęty proces synodalny w Jerozolimie w roku 51 uwidoczniał pięć elementów godnych odnotowania, tj.: złożenie świadectwa wiary, interpretację wydarzeń w świetle Pism, rozumienie różnicy zdań jako okazję do wzmocnienia jedności wspólnoty, świadomość asystencji Ducha Świętego oraz recepcję postanowień przez wspólnotę jako służącą Kościołowi³⁴. W tym procesie droga Ludu Bożego przedstawiona została jako rzeczywistość uporządkowana, w której każdy ma swoje miejsce i pełni określoną rolę. Na mocy chrztu wszyscy cieszą się równą godnością i wszyscy powinni przyczynić się do realizacji planu zbawienia³⁵. Obecne w życiu pierwotnego Kościoła wydarzenia ukazały rolę apostołów jako fundamentu uwiarygodniającego przekaz wiary, będącego gwarantem jej przepowiadania dalszym pokoleniom. Apostolski depozyt wiary został przejęty przez następców apostołów oraz ich pomocników dzięki sukcesji apostoelskiej, która każdego konsekrowanego biskupa czyni pasterzem Kościoła lokalnego i całego Kościoła stanowiącego *communio Ecclesiarum* – synody i sobory stanowią manifestację tej eklezjalnej komunii³⁶. Według Napiórkowskiego apostołowość wyraża się we wzajemnych relacjach

29 Joseph Ratzinger, „Teologia soboru”, w: Joseph Ratzinger, *O nauczaniu II Soboru Watykańskiego*, cz. 1, Opera omnia, t. 7/1, red. Krzysztof Gózdź, Marzena Górecka (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2016), 95.

30 Ga 1,18–2,10.

31 Dz 15,22.

32 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 20–21; Dz 15,22–31.

33 Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*, 63; Stanisław Nagy, „Synod – czas zamyślenia nad rytmem życia diecezji”, w: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009), 9.

34 Luke Timothy Johnson, *The Acts of The Apostles* (Collegeville: MN Liturgical Press, 1992), 271–273.

35 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 22.

36 Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*, 71.

między Pismem Świętym, kościelną Tradycją oraz urzędem biskupim³⁷. Po ustanowieniu kanonu biblijnego i listy tekstów uznanych za natchnione nośnikiem *regula fidei* (treści, reguła wiary) był przekaz ustny oparty na Pismach, który w nie mniejszym stopniu stał się nauczaniem normatywnym i obowiązującym³⁸.

Począwszy od drugiego wieku, co poświadcza m.in. teologia Ignacego Antiocheńskiego, Kościoły lokalne postrzegały siebie jako urzeczywistniające Kościół powszechny. Był to także czas, w którym komunია eklezjalna powstająca przy Chrystusowym ołtarzu pod przewodnictwem biskupa doceniała wszystkich członków wspólnoty pełniących różne zadania³⁹. Cyprian z Kartaginy w połowie III wieku podaje zasadę, która musi kierować życiem Kościoła – w Kościele lokalnym nic nie powinno się czynić bez biskupa (*nihil sine episcopo*), nic nie powinno się czynić bez synodu (prezbiterów i diakonów – *nihil sine consilio vestro*) ani bez zgody ludu (*et sine consensu plebis*)⁴⁰. Już od IV wieku powstające prowincje kościelne ukazywały komunię między Kościołami lokalnymi, uznającymi jednak prymat Kościoła Rzymskiego⁴¹. Rozwijającym się strukturom kościelnym towarzyszył ruch synodalny, który miał wyraz w okresowych synodach odbywających się na poziomach diecezjalnym i prowincjalnym. Od samego początku towarzyszyło Kościołom lokalnym przekonanie, że podejmowane decyzje były wyrazem komunii ze wszystkimi Kościołami⁴².

Swoistym przełomem był edykt mediolański notowany przez cesarzy Konstantyna Wielkiego i Licyniusza w 313 roku, gwarantujący obywatelom wolność wyznania, co przyczyniło się do opuszczenia przez chrześcijan katakumb i pozwoliło publicznie sprawować religijne obrzędy. Wówczas zgromadzenia synodalne, obok znaczenia kościelnego, nabrały również znaczenia publicznego, ustawodawczego oraz sądowiczego⁴³. Przychylność cesarza chrześcijaństwu była tak wielka, że w 325 roku to z jego inicjatywy został zwołany do Nicei pierwszy sobór ekumeniczny gromadzący biskupów z różnych regionów Wschodu i Zachodu, w tym legatów biskupa rzymskiego. Wyznanie wiary soboru i kościelne decyzje uznano za normatywne dla całego Kościoła, a samo wydarzenie eklezjalne stało się kanwą do zwołania kolejnych soborów powszechnych normujących dyscyplinę i dogmatykę chrześcijańską. W pierwszym tysiącleciu, zgodnie z tradycjami apostołskimi, synody lokalne angażowały całe wspólnoty wiernych, szanując

37 Napiórkowski, *Bosko-ludzka wspólnota. Podstawy katolickiej eklezjologii integralnej*, 349.

38 Congar, *Tradycja i tradycje*, 60.

39 Ignacy z Antiochii, „Do Kościoła w Efezie”, IX, 2, w: *Pierwsi świadkowie*, red. Marek Starowieyski (Kraków: Wydawnictwo M, 2010), 116.

40 Stanisław Sroka, *Nauka św. Cypriana o miłosierdziu chrześcijańskim* (Tarnów, 1939), 86; Cyprian z Kartaginy, „Listy”, 14, 4, w: *Listy* (Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1969), 512.

41 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 26.

42 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 28.

43 Dobrzyński, *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*, 93.

każdego z jej członków, synody prowincjalne biskupów oraz mogących być zaproszonymi prezbiterów i mnichów, zaś sobory ekumeniczne angażowały jedynie biskupów⁴⁴.

Drugie tysiąclecie w historii Kościoła, nieszczęśliwie rozpoczęte wielką schizmą w 1054 roku, przebiegało pod znakiem odrębności i rozpadu jedności Rzymu i Konstantynopola. Na Wschodzie wykształciła się praktyka regularnych synodów na różnym poziomie, zaś na Zachodzie reforma gregoriańska i prymat papieża uwolniły biskupów od zwierzchnictwa cesarskiego i dowartościowały władzę kościelną w budowie średnio-wiecznej *christianitas*⁴⁵.

Czas kolejnych zmian to odpowiedź na kryzys reformacyjny i zwołanie soboru w 1542 roku do Trydentu. XVI wiek to czas wielu problemów Kościoła, ale i wyjątkowego ożywienia religijnego. Do utrapień wewnętrznych trzeba zaliczyć problemy z rezydencją duchownych oraz ich wykształceniem, nadużycia związane z beneficjami czy inne nadużycia związane z władzą i urzędami kościelnymi. Niemniej był to także czas licznych pielgrzymek, pojawiających się cudów eucharystycznych, czas rozkwitu bractw i fundacji religijnych czy pojawienia się postaci pragnących wykrzewić zło z Kościoła i społeczeństwa⁴⁶. Postanowieniem ojców soborowych synody diecezjalne i prowincjalne powinny odbywać się regularnie. Nie miało to jednak za cel aktywnego włączenia w reformy całego Ludu Bożego, lecz jedynie przekazanie i wdrażanie przepisów soborowych⁴⁷. W reakcji na akcentowanie przez reformatów kapłaństwa wspólnego wszystkim ochrzczonym pasterze Kościoła podkreślali hierarchiczną strukturę Kościoła z naczelną rolą kleru. Kolejnym ważnym momentem w historii budowania teologii jedności i odpowiedzialności wszystkich wierzących był Sobór Watykański I (1869–1870). Po rozruchach rewolucji francuskiej, wojny włoskiej oraz przy dość wyraźnym wpływie władzy świeckiej na duchowną w zachodniej Europie papież Pius IX, bez uprzednich konsultacji z głowami państw, postanowił zebrać Kościół, aby dać opór panoszącemu się duchowi rewolucji i liberalizmu⁴⁸. To wówczas zebrani biskupi wraz z papieżem, zachowując tradycję utrzymaną od początku wiary chrześcijańskiej, na chwałę Boga, dla wywyższenia religii katolickiej i dla zbawienia narodów chrześcijańskich, ustanowili, że objawionym przez Boga dogmatem jest:

gdy biskup Rzymu przemawia *ex cathedra*, to znaczy, gdy wykonując urząd pasterza i nauczyciela wszystkich chrześcijan, na mocy swego najwyższego apostolskiego autorytetu określa naukę dotyczącą wiary lub moralności obowiązującą cały Kościół, dzięki opiece Bożej

44 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 30. Na temat obecności świeckich na synodach lokalnych zobacz: Orygenes, „Dyskusja z Heraklidesem”, 4, tłum. T.A. Zajkowski, *Studia Theologica Varsaviensia* 5 (1967): 129–180; Cyprian z Kartaginy, *List* 17, 3; 19, 2; 30, 5.

45 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 32.

46 Arkadiusz Baron, „Sobór Trydencki. Wprowadzenie”, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński, polski*, t. 4, red. Arkadiusz Baron, Henryk Pietras (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2007), 185.

47 Sobór Trydencki, „Sesja 24: II (Dekret o reformie, 1)”, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński, polski*, t. 4, 737.

48 Klaus Schatz, *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła* (Kraków: Wydawnictwo WAM, 2001), 219.

obiecanej mu w osobie św. Piotra, wyróżnia się tą nieomylnością, w jaką boski Zbawiciel zechciał wyposażyć swój Kościół dla definiowania nauki wiary lub moralności⁴⁹.

Wypracowany dogmat pomógł dostrzec w osobie biskupa Rzymu trwałą i widzialną zasadę oraz fundament jedności i wspólnoty wszystkich Kościołów partykularnych, a przez to wszystkich wiernych.

Wraz z wiekami XIX i XX nadszedł powrót do źródeł: Pisma Świętego i Tradycji, skutkując ukonstytuowaniem się ruchów: biblijnego, liturgicznego i patrystycznego. Zaangażowanie teologów, w tym także tych świeckich, pozwoliło na nowo spojrzeć na wymiar komunii, akcentując *sensus fidei fidelium* (zmysł wiary wszystkich wierzących) nierozzerwalnie związany z posługą wyświęconych duchownych i potraktować ów zmysł jako *locus theologicus*⁵⁰. Teologowie, badając Tradycję Kościoła i powracając do źródeł, podkreślali, że Wspólnota Kościoła nie jest tożsama z jego pasterzami oraz że świeccy pełnią aktywną rolę w przekazywaniu wiary apostołskiej, co mocno wpłynęło na eklezjologię i rozwój teologii laikatu⁵¹. Wszystko to było tłem zwołanego przez Jana XXIII do Rzymu kolejnego soboru na 1963 rok. Nauczanie soboru od samego początku przywróciło świadomość wielkiej roli świeckich i wspólne powołanie do świętości wszystkich wierzących, akcentując od tak dawna znaną kolegialność⁵². Już w pierwszych rozdziałach *Konstytucji dogmatycznej o Kościele* naucza, że Duch wzbudza i podtrzymuje nadprzyrodzony zmysł wiary, który daje się zaobserwować, gdy cały lud, od biskupów aż po ostatniego z wiernych świeckich, ujawnia powszechną zgodność w sprawach wiary i obyczajów⁵³. Nauczanie soborowe stało się podłożem do redakcji nowego kodeksu prawa kościelnego, który dbając o recepcję dokumentów soborowych, w adekwatny sposób odzwierciedli rolę i formy zaangażowania wiernych świeckich w życiu Kościoła.

W celu ożywienia praktyki synodalnej, jeszcze przed zakończeniem Vaticanum II, na poziomie powszechnym Paweł VI ustanowił stałą radę złożoną z katolickich hierarchów, podlegającą bezpośrednio władzy papieża – Synod Biskupów⁵⁴. Jan Paweł II w posynodalnej adhortacji o biskupie stwierdził, że ten, ukonstytuowany przez jego poprzednika organizm ma wyrażać poczucie kolegialności i troskę wszystkich biskupów, pochodzących z różnych części Kościoła, o jego całość⁵⁵. Aktualność synodalności i chęć jej autentycznego przeżywania we wspólnocie Kościoła prezentuje również obecnie

49 Sobór Watykański I, „Sesja 4: (Konstytucja dogmatyczna o Kościele Chrystusowym, IV)”, w: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński, polski*, t. 4, 925–927.

50 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, nr 34.

51 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Sensus fidei w życiu Kościoła*, nr 41.

52 Waldemar Irek, „Synod diecezjalny – uszanowanie kompetencji oraz profesjonalizmu w kształtowaniu oblicza Kościoła lokalnego”, w: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz (Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009), 18.

53 LG 12.

54 Jan Dyduch, „Synodalność jako forma uczestnictwa we władzy kościelnej”, *Annales Canonici* 5 (2009): 49.

55 Jan Paweł II, „Adhortacja apostołska o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata «Pastores gregis»”, w: *Adhortacje apostołskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. Michał Romanek (Kraków: Wydawnictwo Znak, 2006), nr 58.

urzędujący papież Franciszek, zwołując kolejny w swoim pontyfikacie Synod Biskupów. Chęć dostrzeżenia wierzących całego Kościoła skłoniła Franciszka do podzielenia owego synodu na kilka faz, począwszy od partykularnej, włączywszy w to parafie, aż po fazę powszechną zbierającą wnioski i refleksje Kościołów lokalnych i kontynentalnych. Dzięki temu podczas synodu usłyszany zostanie głos nie tylko biskupów, lecz wszystkich wiernych, którzy pragną wnieść swój wkład w refleksję synodalną⁵⁶.

2. Perspektywa teologiczna

Rys historyczny, naszkicowany powyżej, ukazuje synodalność jako nieodłączny element rozwoju Kościoła, który przez nią objawia się i tworzy jako zgromadzenie zwołane i prowadzone przez samego Boga. Swoją synodalnością Lud Nowego Przymierza ukazuje drogę do Ojca, przez Syna w Duchu Świętym⁵⁷. Toteż w *Konstytucji duszpasterskiej o Kościele w świecie współczesnym* można przeczytać, że w zaangażowaniu komunii znajduje się *modus vivendi* i *operandi* Ludu Bożego, a powołanie osoby ludzkiej do życia w komunii przekłada się na żywą komunie realizującą się przez szczery dar z siebie w jedności z Bogiem i drugim człowiekiem⁵⁸. Synodalność jest wyrazem demokratyzacji Kościoła, lecz w swej strukturze nie jest demokracją, a mimo to szanuje podmiotowość każdego chrześcijanina⁵⁹. W naturze synodalnej Kościoła powinny być widoczne także jego przymioty: jedność, świętość, powszechność i apostołskość⁶⁰. W drodze ku wieczności wspólnota Ludu Bożego jako krocząca wspólnie – synodalnie – jest kształtowana i umacniana przez Eucharystię będącą źródłem i szczytem życia Ciała Mistycznego Chrystusa⁶¹. Poświadcza to tradycja od starożytności aż po czasy współczesne. Już w *Ordo ad Synodum*, od synodów w Toledo w VII wieku do *Caeremoniale Episcoporum* wydanego w 1984 roku, ukazany jest liturgiczny charakter zgromadzenia synodalnego, przewidujący na jego rozpoczęcie i jako jego centrum celebrację Eucharystii i intronizację Ewangelii⁶². Kościół idzie z Chrystusem, przez Chrystusa i w Chrystusie⁶³ jako

56 Franciszek, *Konstytucja apostolska o synodzie biskupów* *Episcopalis communio*, nr 7, dostęp 1.10.2022, https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_constitutions/documents/papa-francesco_costituzione-ap_20180915_episcopalis-communio.html.

57 Sobór Watykański II, „Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje* (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008), nr 6, (dalej SC); Sobór Watykański II, „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym «Dei Verbum»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, nr 2 (dalej DV).

58 Sobór Watykański II, „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et Spes»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, nr 24 (dalej GS).

59 Waldemar Irek, „Synod diecezjalny – uszanowanie kompetencji oraz profesjonalizmu w kształtowaniu oblicza Kościoła lokalnego”, 19.

60 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 45.

61 SC 10, 14.

62 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 47.

63 Słowa Doksologii większej z Liturgii Mszy Świętej zawartej w *Mszale Rzymskim*.

Jego Oblubienica⁶⁴, w pełni wyposażona w podmiotowość i gwarantująca ją wszystkim wierzącym⁶⁵. Teologia kształtująca się na przestrzeni wieków jasno definiuje więc synodalność jako specyficzny styl określający życie i misję Kościoła. Implikuje to konieczność wyrażania się w sposobie życia i pracy nie tylko pasterzy Kościoła lub wybranej jego części, lecz wszystkich wiernych, a dzieje się to przez słuchanie słowa Bożego, celebrowanie Eucharystii, braterstwo komunii oraz współodpowiedzialność na różnych poziomach i w realizowaniu różnorodnych posług. Synodalność nie tylko definiowana jest przez refleksję teologiczną, lecz w wymiarze bardziej konkretnym poprzez kościelne struktury i procesy unormowane kanonami kodeksu prawa. Umożliwia to aplikację dorobku intelektualnego do codziennej rzeczywistości Kościołów partykularnych i lokalnych aż po szczebel powszechny, co powinno znaleźć spełnienie w wydarzeniach synodalnych zwoływanych w celu rozeznania swojej drogi i problemów oraz dla podjęcia decyzji i wskazania kierunków wypełniania swojej ewangelizacyjnej misji⁶⁶.

Ruch synodalny przyczynia się do aktywizowania i integrowania Kościoła. Sprawia, że między posługą duszpasterzy a uczestnictwem i współodpowiedzialnością świeckich krąży wymiana darów charyzmatycznych, którymi Duch obdarowuje swój Kościół. Synodalność prowokuje otwartość Kościoła katolickiego na inne Kościoły i Wspólnoty ekumeniczne oraz pomaga budować zaangażowanie na polu społecznym, trafiając do osób innych religii, tworząc kulturę dialogu i spotkania⁶⁷. Niemniej ważnym elementem towarzyszącym drodze synodalnej jest formacja wiernych, która zagwarantuje wierność Tradycji Kościoła w rozeznawaniu i służbie.

3. Perspektywa kanoniczna

„Jak z ustanowienia Pańskiego święty Piotr i pozostali Apostołowie stanowią jedno kolegium, w podobny sposób są złączeni między sobą Biskup Rzymski, następca Piotra, i biskupi, następcy Apostołów”⁶⁸. Powyższa zasada dogmatyczna implikująca konsekwencje jurydyczne ukazuje, że jak Piotr, będąc członkiem Kolegium Apostołów, przewodniczy mu i jest jego Głową, tak biskup Rzymu, będący członkiem Kolegium Biskupów, jest *primus inter pares* (pierwszym pośród równych). Kanonem 331 *Kodeksu Prawa Kanonicznego* z 1983 roku stwierdza władzę biskupa Rzymu, w którym trwa urząd udzielony przez samego Pana św. Piotrowi. W pełnieniu tego urzędu pomoc świadczą biskupi tworzący, przez święcenia episkopatu, Kolegium Biskupów. W tymże kolegium trwa nieprzerwanie ciało apostołskie – razem ze swoją Głową (biskupem

64 Ef, 5,21–33; Ap 21,9–11.

65 LG, nr 10.

66 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 70.

67 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 106.

68 KPK, kan. 330; LG, nr 22.

Rzymu), a nigdy bez niej – stanowiące podmiot najwyższej i pełnej władzy nad całym Kościołem⁶⁹.

Najbardziej uroczystym wydarzeniem wyrażającym kolegialność biskupów i synodalność Kościoła na poziomie powszechnym jest sobór powszechny⁷⁰. Może on zostać zwołany tylko przez papieża i tylko on może sobór przenieść, zawiesić, rozwiązać, jak i zatwierdzić jego dekrety⁷¹. Jakkolwiek Kolegium Biskupów, wraz z biskupem Rzymu, wykonuje na soborze władzę w sposób uroczysty, tak „tę samą władzę wykonuje przez zjednoczoną działalność biskupów rozproszonych po świecie, która jako taka została przez Biskupa Rzymskiego zapowiedziana lub dobrowolnie przyjęta, tak żeby stała się prawdziwym aktem kolegialnym”⁷². Owocem prawodawstwa Soboru Watykańskiego II, pomagającym sprawować władzę Piotra w sposób kolegialny, jest również Synod Biskupów. W przeciwieństwie do soboru jest radą stałą, choć działającą w odstępach czasu, wspomagającą papieża w sprawach powszechnych, jak i partykularnych. Nie koliduje on z funkcją Kolegium Biskupów czy z innymi gremiami szczebla centralnego Kościoła. Synod różni się od soboru powszechnego pochodzeniem kościelnym, a nie z ustanowienia Bożego, jak to jest w przypadku soboru. I jak sobór jest zgromadzeniem całego episkopatu, wszystkich biskupów, tak synod tylko jego części⁷³. Synod ma charakter konsultacyjny i ma za zadanie przedstawić swój pogląd na kwestie, które były tematem studium. Synod Biskupów podlega bezpośrednio władzy biskupa Rzymu, który ma prawo: zwoływania synodu, ilekroć uzna to za wskazane, i oznaczania miejsca, gdzie ma się odbyć zebranie, zatwierdzania wyboru członków, którzy zgodnie z przepisami prawa specjalnego mają być wybrani, jak również oznaczania i mianowania innych członków, ustalania zagadnień, jakie mają być rozpatrywane w odpowiednim czasie przed zebraniem się synodu, zgodnie z przepisem prawa specjalnego, ustalania porządku obrad, przewodniczenia synodowi – osobiście lub przez innych oraz zamknięcia synodu, przeniesienia, zawieszenia i rozwiązania⁷⁴. Kanon 345 KPK określa różne rodzaje synodu biskupów. Ze względu na terytorialny zasięg znaczenia tematyki ustawodawca wyróżnił synody generalne, które rozpatrują sprawy całego świata oraz specjalne, podejmujące sprawy nagłe, dotyczące danego regionu, a mające wpływ na całą wspólnotę Kościoła. Z kolei ze względu na czas i sposób zwołania synod generalny może być zwyczajny, czyli zwoływany systematycznie lub nadzwyczajny, zwołany z powodu zaistnienia zagadnienia wymagającego szybkiego rozstrzygnięcia⁷⁵.

Schodząc na szczebel partykularny Kościoła, należy zaznaczyć, że Kościół powszechny nie jest sumą Kościołów partykularnych, lecz jest w nich obecny i w nich działa. Toteż

69 KPK, kan. 336.

70 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, nr 97.

71 KPK, kan. 338.

72 KPK, kan. 337 §2.

73 Edward Górecki, „Synod Biskupów”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, red. Józef Krukowski (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2005), 174–175; KPK, kan. 342–344.

74 KPK, kan. 344.

75 KPK, kan. 345.

każda diecezja jest uznana za część Ludu Bożego⁷⁶, prowadzoną w Duchu Świętym, karmioną przez Eucharystię⁷⁷ i powierzona opiece pasterskiej biskupów, którzy z Bożego postanowienia są następcami apostołów i mają być nauczycielami, kapłanami świętego kultu i sprawującymi posługę rządzenia⁷⁸. Pełnienie urzędu pasterza diecezji niesie ze sobą rozliczne zadania i przestrzenie zaangażowania, w obliczu których biskup diecezjalny wspomagany jest przez różne osoby i gremia, będące na jego usługach w realizacji władzy w diecezji. Do nich zaliczyć można biskupów pomocniczych i koadiutorów⁷⁹, pracowników kurii diecezjalnej⁸⁰, wikariuszy generalnych i biskupich⁸¹, radę ekonomiczną⁸² i duszpasterską⁸³ oraz synod diecezjalny. Jednym z postulatów Soboru Watykańskiego II było ożywienie synodów partykularnych jako tradycyjnych instytucji kościelnych⁸⁴ oraz synodów diecezjalnych jako organów prawnych diecezji⁸⁵. Ów synod jest zebraniem wybranych kapłanów oraz innych wiernych Kościoła partykularnego, którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej świadczą pomoc biskupowi diecezjalnemu. To biskup diecezjalny jest jedynym ustawodawcą i on sam jest w mocy, aby podpisać i promulgować synodalne deklaracje i dekrety⁸⁶.

W perspektywie urzędu biskupiego świeccy nie są tylko adresatami pasterskiej troski, lecz uczestnicząc w kapłańskim, prorockim i królewskim urzędzie Chrystusa, na swój sposób sprawują właściwe posłannictwo w Kościele i świecie⁸⁷. *Dekret o apostołstwie świeckich* wnosi bardziej konkretne propozycje i domaga się, by powierzano świeckim, także i te zadania, które łączą się bliżej z urzędem pasterzy. Miałyby to być np. głoszenie nauki chrześcijańskiej, funkcje w pewnych czynnościach liturgicznych czy opieka duszpasterska. Jednak z tytułu tej misji świeccy w wykonywaniu zadania podlegają całkowicie kierownictwu władzy kościelnej⁸⁸. KPK z 1983 roku przez kan. 129 §2

76 KPK, kan. 369.

77 Józef Krukowski, „Kościół powszechny a Kościoły partykularne”, w: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz (Lublin: Wydawnictwo KUL, 2004), 29.

78 LG, nr 21–23.

79 Sobór Watykański II, „Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele «Christus Dominus»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, nr 25 (dalej CD).

80 Józef Krukowski, „Kuria diecezjalna”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 2/1, 344.

81 KPK, 475 §1; zobacz: Krzysztof Orzeszyna, „Kompetencje wikariusza biskupiego”, w: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej* (Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2003), 75–88.

82 KPK, kan. 492 §1–2.

83 Mirosław Sitarz, „Organy kolegialne w Kościele partykularnym”, w: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, 144.

84 CD, nr 36.

85 Jan Dyduch, „Synodalność jako forma uczestnictwa we władzy kościelnej”, *Annales Canonici* 5 (2009): 53.

86 KPK, 460.

87 LG, nr 31; Jan Paweł II, „Adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie «Christifideles laici»”, w: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. Michał Romanek (Kraków: Wydawnictwo Znak, 2006), nr 23 (dalej CL).

88 Sobór Watykański II, „Dekret o apostołstwie świeckich «Apostolicam actuositatem»”, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, nr 24 (dalej AA).

dopuszcza, aby w wykonywaniu władzy rządzenia współdziałali również świeccy⁸⁹. W takim przypadku prawodawca domaga się, aby świeccy mający otrzymać konkretne urzędy czy posługi kościelne przeszli odpowiednie przygotowanie, które pozwoliłoby im pełnić powierzone zadania i urzędy zgodnie z przepisami prawa⁹⁰. W zakres możliwości uczestnictwa wiernych świeckich we władzy biskupa diecezjalnego wchodzi w pierwszej kolejności te funkcje czy też zadania, które mają charakter konsultatywny, jak w przypadku nominacji biskupa⁹¹ czy proboszcza⁹², kiedy to kanony zalecają wysłuchanie, obok różnych gremiów doradczych, także osób świeckich. Kodeks wspomina również o funkcjach o charakterze stałym związanych ze sferą pastoralną diecezji. Należą do nich, wyżej opisane, diecezjalna rada duszpasterska, która powinna składać się przede wszystkim z osób świeckich⁹³ oraz instytucja synodu diecezjalnego, w którym świeccy są zobowiązani uczestniczyć jako jego członkowie⁹⁴. I to właśnie synod jawi się jako instytucja w Kościele partykularnym, dzięki której w sposób najbardziej widoczny ukazana jest odpowiedzialność całego Ludu Bożego za Kościół partykularny, potwierdzając tym samym duszpasterski walor zebrania synodalnego⁹⁵. Przywołując również kan. 228 §1, należy przypomnieć, że świeccy mogą zasiadać w tworzonych wydziałach i referatach kurii biskupiej, powoływanych stałych lub czasowych radach i komisjach czy wykonywać różnorodne funkcje sądowe, tj.: sędziego w trybunale kolegiálním⁹⁶, audytora⁹⁷, asesora⁹⁸, rzecznika sprawiedliwości i obrońcy węzła małżeńskiego⁹⁹, kanclerza kurii diecezjalnej i notariusza¹⁰⁰, adwokata kościelnego¹⁰¹, ekonoma diecezjalnego¹⁰² czy tłumacza¹⁰³. Biskup diecezjalny, stojąc w obliczu deficytu wyświęcanych kapłanów i diakonów, może delegować świeckich do asystowania przy zawieraniu małżeństwa.

89 KPK, kan. 129 §2: „In exercitio eiusdem potestatis, christifideles laici ad normam iuris cooperari possunt”; Użyte *cooperari possunt* nasuwa problem interpretacyjny i podział wśród komentatorów, czy *współdziałać* można rozumieć jako *uczestniczyć (partem habere)*. Zdecydowana większość komentatorów jest zgodna co do otrzymania przez świeckich tych uprawnień, które nie wymagają władzy święceń. W myśl tego stanowiska świeckim nie przysługuje roszczenie do otrzymania takich uprawnień, lecz nie przekreśla to ich zdolności do ich otrzymania; Remigiusz Sobański, „Władza rządzenia”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 1, red. Józef Krukowski (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2003), 214.

90 KPK, kan. 228 §1.

91 KPK, kan. 377 §3.

92 KPK, kan. 524.

93 KPK, kan. 512 §1.

94 KPK, kan. 463 §1 nr 5.

95 Dyduch, *Synodalność jako forma uczestnictwa we władzy kościelnej*, 54.

96 KPK, kan. 1421 §2.

97 KPK, kan. 1428 §2.

98 KPK, kan. 1424.

99 KPK, kan. 1435, Józef Krukowski, „Sądy w ogólności”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 5, red. Józef Krukowski (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2007), 39.

100 KPK, kan. 483; 1537 §1.

101 KPK, kan. 1483.

102 KPK, kan. 494.

103 Monika Menke, „Udział świeckich w «potestas regiminis» Kościoła katolickiego”, *Prawo Kanoniczne* 2, 15 (2013): 109.

Może to uczynić jedynie po uzyskaniu pozytywnej opinii Konferencji Episkopatu oraz zgody Stolicy Apostolskiej¹⁰⁴. Poza tą okolicznością żaden wyświęcony szafarz nie może upoważnić wiernego świeckiego do pełnienia tej funkcji¹⁰⁵. Wierny świecki, poza wypadkiem losowej konieczności¹⁰⁶, może godziwie pełnić także funkcję nadzwyczajnego szafarza chrztu św., gdy szafarz zwyczajny, tj. duchowny, jest nieobecny lub ma przeszkodę¹⁰⁷. Redagujący instrukcję *Ecclesiae de mysterio* uznali za godną najwyższej pochwały wiarę, z jaką liczni chrześcijanie działający w okresie prześladowań i na terenach misyjnych troszczyli się o udzielanie sakramentu chrztu nowym pokoleniom w sytuacji braku wyświęconych szafarzy¹⁰⁸. Wierni niewyświęceni, w przypadku rzeczywistego braku świętych szafarzy, mogą przewodniczyć również nabożeństwom żałobnym z zachowaniem odpowiednich przepisów liturgicznych. Poza wspomnianymi dziedzinami zaangażowania świeckich na szczeblu Kościoła partykularnego główną przestrzenią ich zaangażowania i naturalnym środowiskiem aktywności jest parafia oraz współpraca z urzędującym proboszczem.

Urząd proboszcza jest urzędem realizacji władzy nauczania, uświęcania i kierowania owczarnią Bożą mającym udział w urzędzie biskupa diecezji¹⁰⁹. Szczególne powiązanie proboszcza z biskupem wynika nie tylko z partycypacji w tym samym kapłaństwie, lecz z faktu, że proboszcz jest pasterzem w określonej części diecezji, czyli parafii¹¹⁰. Proboszcz spełnia swoje zadania we współpracy z innymi prezbiterami lub diakonami i z wiernymi świeckimi, co znajduje swoje odzwierciedlenie w kanonach kodeksu prawa. Mowa tu szczególnie o parafialnych radach: duszpasterskiej¹¹¹ i ekonomicznej¹¹² oraz o pozostałych przestrzeniach codzienności parafialnej, w której świeccy winni wykazać swoją współodpowiedzialność za Kościół.

Równoległe do poziomów diecezji i parafii instytucjami realizującymi eklezjologię komunii są konferencje episkopatów. Każda Konferencja Episkopatu odgrywa duże znaczenie w promowaniu synodalnej drogi Ludu Bożego przez rozwój metodologii skutecznego uczestnictwa i konsultacji z wiernymi, korzystanie z różnych doświadczeń kościelnych przy opracowywaniu wytycznych duszpasterskich oraz przez różne aktywności procesów synodalnych na poziomie krajowym¹¹³. Z tych samych przyczyn Kościół

104 KPK, kan. 1112.

105 Józef Krukowski, „Forma zawarcia małżeństwa”, w: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*, t. 3/2, red. Józef Krukowski (Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2011), 315.

106 Eloy Tejero, „Chrzest”, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. Piotr Majer (Kraków: Wolters Kluwer Polska, 2011), 664.

107 Kan. 861 §2, KPK 83.

108 Stolica Apostolska, „Instrukcja międzydykasterialna o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów «Ecclesiae de mysterio»”, *L'Osservatore Romano* 12 (1998): 39.

109 Janusz Gręźlikowski, „Posługa proboszcza w parafii”, *Ateneum Kapłańskie* 134, 2 (2000): 244.

110 CD, nr 30; LG, nr 28; PO, nr 6; LG, nr 26; SC, nr 42; LG, nr 28.

111 KPK, kan. 536.

112 KPK, kan. 537.

113 Międzynarodowa Komisja Teologiczna, *Synodalność w życiu i misji Kościoła*, 90; KPK, kan. 447–458.

rozwinął Rady Episkopatów na poziomie makroregionów, kontynentów czy jeszcze innych terytoriów¹¹⁴.

4. II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej

Kościół koszalińsko-kołobrzescki jako Kościół partykularny urzeczywistniający Kościół powszechny jest włączony w eklezjalną synodalność. Zobowiązuje ona do nieustannego kroczenia razem wszystkich diecezjan oraz do odczytywania głosu Ducha prowadzącego Lud Boży. W roku 1972 papież Paweł VI ogłosił bullę *Episcoporum Poloniae coetus*, w której ustanowił nową kanoniczną organizację kościelną na Ziemiach Zachodnich i Północnych. Między innymi założona została nowa diecezja koszalińsko-kołobrzescka, dziedzicząca spuściznę biskupstwa w Kołobrzegu ustanowionego w roku 1000. Papież mianował biskupa Ignacego Jeża pierwszym biskupem diecezjalnym nowej diecezji. Na nowo utworzonych ziemiach w celu zorganizowania życia diecezjalnego biskup zarządził zwołanie I Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzesckiej, co miało wyraz w jego inauguracji 10 maja 1986 roku. Po trzech latach obradowania i tworzenia koniecznych do funkcjonowania Kościoła partykularnego uchwał i dokumentów synod został uroczystie zakończony 9 grudnia 1989 roku. W oczekiwaniu na kolejny synod diecezjalny metropolia szczecińsko-kamieński zainaugurował synod metropolitalny, który jeszcze trwa. Moment długo wyczekiwany nadszedł, gdy 1 marca 2015 roku biskup diecezjalny Edward Dajczak skierował do diecezjan list pasterski, w którym podzielił się swoim pragnieniem zwołania synodu diecezjalnego:

Moim pragnieniem, wypływającym z modlitwy i z odczytania znaków czasu, jest przeprowadzenie drugiego synodu naszej diecezji, by wspólnie zastanowić się nad tym, jaką drogą powinien iść teraz Kościół Koszalińsko-Kołobrzescki. Jestem przekonany, że będzie to wydarzenie, które pozwoli ożywić wiarę naszych wspólnot parafialnych, a przez to zbliżyć każdą i każdego z nas do Jezusa¹¹⁵.

Owa odezwa stała się zaproszeniem do wsparcia modlitwą tego synodalnego pragnienia i przyzywania Ducha Bożego, aby przeprowadził diecezję przez ten synodalny proces. W duchowych przygotowaniach biskup nie zapomniał o zawierzeniu synodu Matce Bożej Bolesnej, która w sanktuarium diecezjalnym w Skrzatuszu oczekiwała corocznej diecezjalnej pielgrzymki odpustowej¹¹⁶.

W pierwszej kolejności skupiono się na konferencjach naukowych wprowadzających w temat synodalności, cyklu spotkań przedsynodalnych w każdym z dekanatów oraz rozpoczęciem licznych rekolekcji przygotowujących wiernych intelektualnie i duchowo

114 KPK, kan. 459.

115 Edward Dajczak, „List pasterski biskupa diecezjalnego Edwarda Dajczaka na Wielki Post 2015 roku”, 1.03.2015, *Koszalińsko-Kołobrzesckie Wiadomości Diecezjalne* (dalej KKWD) 43, 1 (2015): 25.

116 Edward Dajczak, „List pasterski biskupa diecezjalnego Edwarda Dajczaka przed pielgrzymką do Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”, 13.09.2015, KKWD 43, 3 (2015): 35–38.

do wyruszenia w drogę synodalną. 5 czerwca 2016 roku nastąpiło odczytanie we wszystkich kościołach i kaplicach listu pasterskiego biskupa diecezjalnego Edwarda Dajczaka zapraszającego na pielgrzymkę do Kołobrzegu w dniach 10–11 czerwca 2016 roku, z zapowiedzią zwołania synodu diecezjalnego. Momentem historycznym było podpisanie przez biskupa Edwarda Dajczaka 11 czerwca *Dekretu zwołania II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej* i *Dekretu ustanowienia Komisji przygotowawczej II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej* podczas diecezjalnych obchodów jubileuszu 1050-lecia chrztu Polski w bazylice konkatedralnej w Kołobrzegu. Pasterz diecezji napisał: „Idąc za wskazaniem Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, przeżywając diecezjalne obchody jubileuszowe (...) u źródeł chrzcielnych Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, zgodnie z przepisami *Kodeksu Prawa Kanonicznego* zwołuję II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej, czyli zebranie wybranych kapłanów oraz innych wiernych (...), którzy dla dobra całej wspólnoty diecezjalnej będą świadczyć pomoc Biskupowi Diecezjalnemu w usłyszeniu tego, co Duch Święty mówi dzisiaj do Kościoła Koszalińsko-Kołobrzeskiego, oraz w rozpoznaniu dróg, którymi Bóg chce go prowadzić we współczesnym świecie”¹¹⁷.

Konsekwencją inauguracji było mianowanie sekretarza synodu, który uczestniczył w szeregu spotkań synodalnych w dekanatach oraz podpisanie 23 grudnia 2016 roku przez biskupa Edwarda Dajczaka i wejście w życie *Regulaminu II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej*. 25 lutego 2017 roku uroczysto otwarto synod w koszalińskiej katedrze oraz wręczono nominacje do nowo utworzonych komisji synodalnych: głównej, teologicznej, prawnej oraz tematycznych (ds. wiernych świeckich, ds. duchowieństwa, ds. osób konsekrowanych, ds. kultu Bożego, ds. duszpasterstwa i nowej ewangelizacji, ds. katechizacji, ds. charytatywnych, ds. mediów, ds. administracyjnych, ds. ekonomicznych, ds. historycznych, ds. młodych¹¹⁸ oraz ds. małżeństw i rodzin¹¹⁹). Tego dnia biskup Edward Dajczak podpisał również list do papieża Franciszka, informując Jego Świątobliwość o rozpoczęciu dzieła synodalnego oraz prosząc o apostołskie błogosławieństwo na czas trwania synodu. Z dniem inauguracji synodu swoje prace zakończyła Komisja przygotowawcza, a naczelną rolę zaczęła odgrywać Komisja główna. Do jej zadań należało wspieranie biskupa w kierowaniu pracami synodu, wyznaczanie celów i zadań komisjom tematycznym oraz czuwanie nad ich realizacją, analizowanie i ocenianie projektów dokumentów opracowanych przez komisje tematyczne oraz kierowanie redakcją statutów synodu¹²⁰. Za wspieranie tejże komisji odpowiedzialne były komisje teologiczna oraz prawna, których zadaniem była troska o poprawność teologiczną oraz zgodność z prawodawstwem kościelnym, a także specjalistyczne wspieranie komisji tematycznych. Zadaniem komisji tematycznych było identyfikowanie i analizowanie

117 Edward Dajczak, „Dekret zwołania II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, 11.06.2016, KKWD 44, 2 (2016): 52.

118 Komisja ds. młodych powstała 23.12.2017 r.

119 Komisja ds. małżeństw i rodzin powstała 8.11.2018 r.

120 Edward Dajczak, „Regulamin II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, §5, KKWD 44, 4 (2016): 73.

szczegółowych zagadnień z zakresu kompetencji komisji, ocenianie obecnej sytuacji w świetle Ewangelii i nauczania Kościoła, proponowanie rozwiązań w zakresie prawodawstwa partykularnego, przygotowywanie materiałów potrzebnych do pracy zespołów synodalnych, formułowanie ustaleń wstępnych (przeznaczonych do dalszej konsultacji) i końcowych (przeznaczonych na sesje synodalne), redagowanie zleconych przez Komisję główną części statutów synodu oraz uczestniczenie, w miarę możliwości, w działaniach formacyjnych i promocyjnych organizowanych przez sekretariat synodu¹²¹. Nad całością procesu synodalnego czuwał działający w sposób stały sekretariat synodu, niebędący ciałem kolegialnym synodu¹²². Dzień po uroczystej inauguracji biskup sformułował list pasterski, w którym poprosił diecezjan o żywe włączenie się w rozpoczęte dzieło poprzez osobiste zaangażowanie, modlitwę, ofiarę oraz uczestnictwo w parafialnych zespołach synodalnych, które biskup powołał zarządzeniem podpisanym 1 marca 2017 roku. Zgodnie z *Regulaminem II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej* taki zespół miał powstać w każdej parafii. Przewodniczącym zespołu miał być proboszcz, zaś członkami mieli być przede wszystkim: parafialni delegaci na spotkania synodalne, członkowie parafialnych rad duszpasterskich i ekonomicznych, katecheci (osoby świeckie i konsekrowane) zatrudnieni w szkołach na terenie danej parafii w wymiarze pracy nie mniejszym niż pół etatu, z zachowaniem zasady, że jeden katecheta może należeć wyłącznie do jednego parafialnego zespołu synodalnego, animatorzy katechezy parafialnej, lektorzy i nadzwyczajni szafarze Komunii Świętej oraz liderzy katolickich ruchów, stowarzyszeń i wspólnot istniejących w parafii. Do ich zadań należało: formułowanie wniosków dotyczących organizacji życia religijnego w diecezji, refleksja nad zagadnieniami wskazanymi przez sekretariat synodu na danym etapie prac synodalnych, podejmowana z punktu widzenia doświadczenia wspólnoty lokalnej i dokonywana również na podstawie gromadzonych opinii członków tej wspólnoty modlitwa za Kościół diecezjalny i dzieło synodu oraz jej animowanie w parafii, promowanie synodu w parafii i informowanie o jego pracach. W uzasadnionych przypadkach komisja główna mogła zezwolić na utworzenie międzyparafialnego oraz pozaparafialnego zespołu synodalnego. Jednocześnie wolą biskupa było celebrowanie w każdy drugi czwartek miesiąca Mszy wotywniej o Duchu Świętym, jeśliby przepisy liturgiczne to umożliwiały¹²³.

Powyższe wydarzenia pozwoliły na rozpoczęcie posiedzeń komisji synodalnych, sekretariatu synodu oraz zespołów synodalnych. Biskup diecezji nieustannie troszczył się, by wraz z pracującą administracją synodu całe dzieło było nieustannie polecane w modlitwie. Świadczą o tym m.in. fakty zawierzenia II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej 19 marca 2018 roku św. Józefowi w sanktuarium św. Józefa Oblubieńca NMP w Słupsku czy 14 sierpnia 2018 roku św. Maksymilianowi Kolbemu w kościele pw. św. Maksymiliana Kolbego w Słupsku. Regularnie odbywające się posiedzenia

121 Dajczak, „Regulamin II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, §12, 74.

122 Dajczak, „Regulamin II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, §37, 78.

123 Edward Dajczak, „Zarządzenia w sprawie celebrowania Mszy o Duchu Świętym podczas II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej oraz powołania zespołów synodalnych”, 1.03.2017, dostęp 14.11.2022, <https://www.diecezjakoszalin.pl/2017>.

poszczególnych gremiów wspierane były modlitwami wszystkich wiernych, tak by podjęte dzieło synodu urzeczywistniało synodalność Kościoła w każdym z Jego członków, choćby przez duchowe zaangażowanie. Prace poszczególnych komisji wieńczone sporządzonymi dokumentami ustaleń spowodowały wejście synodu w kolejną fazę. 23 września 2019 roku biskup Edward Dajczak podpisał *Zarządzenie w sprawie zwołania sesji synodalnych oraz wyborów członków II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej*. Decyzją biskupa diecezjalnego, zgodnie z regulaminem, uczestnikami sesji synodalnych byli: biskupi pomocniczy, wikariusze generalni, biskupi oraz wikariusz sądowy, kanonicy gremialni koszalińskiej kapituły katedralnej, członkowie rady kapłańskiej i diecezjalnej rady duszpasterskiej, rektor diecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego, dziekani, członkowie Komisji głównej, przedstawiciele kapłanów i ich zastępcy, przedstawiciele kapłanów emerytów, przedstawiciele wiernych świeckich, przedstawiciele przełożonych instytutów zakonnych i stowarzyszeń życia apostołskiego posiadających dom w diecezji, przewodniczący i sekretarze komisji oraz inne osoby wezwane przez biskupa¹²⁴. Ich powołanie nastąpiło 23 grudnia 2019 roku przez podpisanie dekretu biskupa diecezjalnego. Mocą zarządzeń biskupa zostało zwołanych 10 sesji synodalnych na lata 2020–2022, na których były podejmowane oraz uchwalane projekty przygotowawcze komisji tematycznych. Ostatnia sesja odbyła się 26 marca 2022 roku¹²⁵. Po zakończeniu prac komisji zostało zwołane na 1 kwietnia 2022 roku, pierwsze z trzech posiedzeń zespołu redakcyjnego *Statutów II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej*. W konsekwencji 2 września odbyło się 27. posiedzenie Komisji głównej, na którym przedstawiono i omówiono teksty uchwał synodalnych przygotowanych przez zespół redakcyjny. Ustalono na nim także tematykę ostatniego zebrania parafialnych zespołów synodalnych, które zebrawszy się na przełomie września i października, zakończyły swoją pracę i zostały rozwiązane, a członkowie zaproszeni do włączenia się do Parafialnej Rady Duszpasterskiej – istniejącej lub nowo powstałej. Zwieńczeniem wysiłku synodalnego było podpisanie przez biskupa Edwarda Dajczaka *Dekretu zatwierdzenia i promulgacji Uchwał II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej* oraz 15 października 2022 roku uroczyste zamknięcie synodu w koszalińskiej katedrze i Wyższym Seminarium Duchownym w Koszalinie, co wpisało się w obchody złotego jubileuszu erygowania diecezji.

Zakończenie

Przebieg II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej na każdym etapie wyrażał rozumienie Kościoła jako kroczącej razem wspólnoty wiary. Autentyczne przeżywanie

124 Edward Dajczak, „Zarządzenie w sprawie zwołania sesji synodalnych oraz wyborów członków II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej”, 23.09.2019, KKWD 47, 3 (2019): 78–79.

125 Dajczak, „Zarządzenie w sprawie zwołania sesji synodalnych oraz wyborów członków II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej”, 78–79; Edward Dajczak, „Zarządzenie w sprawie zwołania sesji II Synodu Diecezji Koszalińsko-Koło-brzeskiej”, 9.11.2020, KKWD 48, 4 (2020): 83.

synodalności dostrzegło nie tylko stan duchowny i nie wokół niego się skupiło, lecz doce- niło także wiernych świeckich, cieszących się tą samą godnością w perspektywie wiary i relacji do Boga. Przebieg synodu w swojej oddolnej formie – począwszy od parafii i jej członków, aż do sesji plenarnych na szczeblu diecezjalnym – ukazał wielką wagę głosu wszystkich członków Kościoła, którzy zaproszeni przez swoich pasterzy mogli razem z nimi wsłuchiwać się w głos Ducha Świętego i odczytywać znaki Bożej Opatrzności. W celebracji tego synodalnego wydarzenia ujawniły się wszystkie elementy określające Kościół, tj.: jedność, świętość, powszechność i apostołskość. Nim powstały struktury synodu, z serc wiernych już płynęła modlitwa otaczająca całe to dzieło, zaś pasterze obok sprawowania celebracji eucharystycznych troszczyli się o właściwą formację wier- nych i o ich należyty udział w synodzie. Wspólnota Kościoła koszalińsko-kołobrzeskiego nie zaczęła nagle żyć synodalnością, lecz przejście diecezji w „stan synodu” odstąpiło, że zawsze nią żyła, a słowo „synod” i cała treść, którą to słowo niesie, mogły na nowo wybrzmieć z pełną mocą.

Bibliografia

- Baron, Arkadiusz. „Sobór Trydencki. Wprowadzenie”. W: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński, polski*. T. 4, red. Arkadiusz Baron, Henryk Pietras, 185–195. Kraków: WAM, 2007.
- Chromy, Zbigniew. „Synodalność w świetle eklezjologii Josepha Ratzingera”. W: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz, 145–160. Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009.
- Chrostowski, Waldemar. „Synagoga”. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 18 (kol. 1323). Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2013.
- Congar, Yves. *Wierzę w Ducha Świętego*. T. 1. Warszawa: Wydawnictwo Księży Marianów, 1995.
- Cyprian z Kartaginy. *Listy*. Warszawa: Akademia Teologii Katolickiej, 1969.
- Dajczak, Edward. „Dekret zwołania II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, 11.06.2016. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 44, 2 (2016): 50–52.
- Dajczak, Edward. „List pasterski biskupa diecezjalnego Edwarda Dajczaka na Wielki Post 2015 roku”, 1.03.2015. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 43, 3 (2015): 23–25.
- Dajczak, Edward. „List pasterski biskupa diecezjalnego Edwarda Dajczaka przed pielgrzymką do Sanktuarium Matki Bożej Bolesnej w Skrzatuszu”, 13.09.2015. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 43, 3 (2015): 35–38.
- Dajczak, Edward. „Regulamin II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 44, 4 (2016): §5, 72–84.
- Dajczak, Edward. „Zarządzenia w sprawie celebrowania Mszy o Duchu Świętym podczas II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej oraz powołania zespołów synodalnych”, 1.03.2017. Dostęp 14.11.2022. <https://www.diecezjakoszalin.pl/2017>.

- Dajczak, Edward. „Zarządzenie w sprawie zwołania sesji synodalnych oraz wyborów członków II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, 23.09.2019. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 47, 3 (2019): 78–79.
- Dajczak, Edward, „Zarządzenie w sprawie zwołania sesji II Synodu Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej”, 9.11.2020. *Koszalińsko-Kołobrzeskie Wiadomości Diecezjalne* 48, 4 (2020): 83.
- Dobrzyński, Andrzej. *Synodalność Kościoła Niepodzielonego*. Tarnów: Wydawnictwo Diecezji Tarnowskiej „Biblos”, 2020.
- Dyduch, Janusz. „Synodalność jako forma uczestnictwa we władzy kościelnej”. *Annales Canonici* 5 (2009): 45–57.
- Franciszek. „«Synodalność» konstytutywnym wymiarem Kościoła. 7 X 2015 – Przemówienie Papieża Franciszka podczas uroczystości upamiętniającej 50. rocznicę ustanowienia Synodu Biskupów”. *L'Osservatore Romano* 11 (2015): 4–7.
- Górecki, Edward. „Synod Biskupów”. W: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*. T. 2/1, red. Józef Krukowski, 174–175. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2005.
- Gręźlikowski, Janusz. „Posługa proboszcza w parafii”. *Ateneum Kapłańskie* 134, 2 (2000): 243–261.
- Ignacy z Antiochii. „Do Kościoła w Efezie”. W: *Pierwsi świadkowie*, red. Marek Starowieyski, 113–119. Kraków: Wydawnictwo M, 2010.
- Irek, Waldemar. „Synod diecezjalny – uszanowanie kompetencji oraz profesjonalizmu w kształtowaniu oblicza Kościoła lokalnego”. W: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz, 16–28. Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009.
- Jan Paweł II. „Adhortacja apostolska o biskupie słudze Ewangelii Jezusa Chrystusa dla nadziei świata «Pastores gregis»”. W: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 2, red. Michał Romanek, 729–871. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2006.
- Jan Paweł II. „Adhortacja apostolska o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie «Christifideles laici»”. W: *Adhortacje apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*. T. 2, red. Michał Romanek, 351–489. Kraków: Wydawnictwo Znak, 2006.
- Johnson, Luke Timothy. *The Acts of The Apostles*. Collegeville: MN, Liturgical Press, 1992.
- Krukowski, Józef. „Forma zawarcia małżeństwa”. W: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*. T. 3/2, red. Józef Krukowski, 314–332. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2011.
- Krukowski, Józef. „Kościół powszechny a Kościoły partykularne”. W: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, 17–59. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2004.
- Krukowski, Józef. „Kuria diecezjalna”. W: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*. T. 2/1, red. Józef Krukowski, 344–381. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2005.
- Krukowski, Józef. „Sądy w ogólności”. W: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*. T. 5, red. Józef Krukowski, 39–54. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2007.
- Menke, Monika. „Udział świeckich w «potestas regiminis» Kościoła katolickiego”. *Prawo Kanoniczne* 2 (2013): 101–113.
- Międzynarodowa Komisja Teologiczna. *Synodalność w życiu i misji Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Instytutu Księży Misjonarzy, 2021.

- Międzynarodowa Komisja Teologiczna. *Sensus fidei w życiu Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo Księży Sercanów, 2015.
- Napiórkowski, Andrzej. *Bosko-ludzka wspólnota. Podstawy katolickiej eklezjologii integralnej*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2010.
- Nagy, Stanisław. „Synod – czas zamyślenia nad rytmem życia diecezji”. W: *Synod Pięćdziesiątnicą Kościoła*, red. Andrzej Jarosiewicz, 9–14 Wrocław: Papieski Wydział Teologiczny, 2009.
- Orzeszyna, Krzysztof. „Kompetencje wikariusza biskupiego”. W: *Struktura i zadania kurii diecezjalnej*, 75–88. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, 2003.
- Orygenes. „Dyskusja z Heraklidesem”. Tłum. T.A. Zajkowski. *Studia Theologica Varsaviensia* 5 (1967): 129–180.
- Ratzinger, Joseph. „Eklezjologia Konstytucji «Lumen gentium»”. W: Joseph Ratzinger, *Pielgrzymująca wspólnota wiary*, 111–138. Kraków: Wydawnictwo M, 2005.
- Ratzinger, Joseph. „Teologia soboru”. W: Joseph Ratzinger, *O nauczaniu II Soboru Watykańskiego*. Cz. 1. Opera omnia T. 7/1, red. Krzysztof Gózdź, Marzena Górecka, 83–112. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2016.
- Sitarz, Mirosław. „Organy kolegialne w Kościele partykularnym”. W: *Kościół partykularny w Kodeksie Jana Pawła II*, red. Józef Krukowski, Mirosław Sitarz, 115–153. Lublin: Wydawnictwo KUL, 2004.
- Schatz, Klaus. *Sobory powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*. Kraków: Wydawnictwo WAM, 2001.
- Sobański, Remigiusz. „Władza rządzenia”. W: *Komentarz do Kodeksu prawa kanonicznego*. T. I, red. Józef Krukowski, 116–296. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2003.
- Sobór Trydencki. „Sesja 24: II Dekret o reformie”. W: *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst łaciński, polski*. T. IV, red. Arkadiusz Baron, Henryk Pietras, 733–774. Kraków, 2007.
- Sobór Watykański II. „Dekret o apostołstwie świeckich «Apostolicam actuositatem»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 569–632. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.
- Sobór Watykański II. „Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele «Christus Dominus»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 337–410. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja dogmatyczna o Kościele «Lumen gentium»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 139–266. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym «Dei Verbum»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 531–568. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.
- Sobór Watykański II. „Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym «Gaudium et Spes»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 824–983. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.

Sobór Watykański II. „Konstytucja o liturgii świętej «Sacrosanctum Concilium»”. W: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, 48–110. Poznań: Wydawnictwo Pallottinum, 2008.

Sroka, Stanisław. *Nauka św. Cypriana o miłosierdziu chrześcijańskim*. Tarnów, 1939.

Stolica Apostolska. „Instrukcja międzykasterialna o niektórych kwestiach dotyczących współpracy wiernych świeckich w ministerialnej posłudze kapłanów «Ecclesiae de mysterio»”. *L'Osservatore Romano* 12 (1998): 30–40.

Tejero, Eloy. „Chrzest”. W: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, red. Piotr Majer, 641–679. Kraków: Wolters Kluwer Polska, 2011.

Zajac, Roman. „Sanhedryn”. W: *Encyklopedia katolicka*. T. 17 (kol. 1047–1049). Lublin: Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, 2012.

Cytowanie chicagowskie:

Wojtczak, Jan. „II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej w historyczno-teologicznej perspektywie synodalności Kościoła”. *Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie* 30 (2023): 265–286. DOI: 10.18276/SKK.2023.30-13.

Cytowanie oksfordzkie:

Wojtczak J. *II Synod Diecezji Koszalińsko-Kołobrzeskiej w historyczno-teologicznej perspektywie synodalności Kościoła*. „*Studia Koszalińsko-Kołobrzeskie*” 30 (2023), s. 265–286. DOI: 10.18276/SKK.2023.30-13.